

BELEIDSLIJN IPPC-OMGEVINGSTOETSING

AMMONIAK EN VEEHOUDERIJ

Beleidslijn IPPC-omgevingstoetsing ammoniak en veehouderij

Vastgesteld op 25 juni 2007 door
de Minister van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

1. Doel en toepassingsbereik van de beleidslijn

De “Beleidslijn IPPC-omgevingstoetsing ammoniak en veehouderij” is bedoeld als handreiking voor het uitvoeren van de omgevingstoetsing die op grond van de IPPC-richtlijn ten aanzien van de ammoniakemissie vanuit veehouderijen dient te worden uitgevoerd. Deze verplichting is overgenomen in de onlangs gewijzigde Wet ammoniak en veehouderij.¹ Met behulp van de beleidslijn kan het bevoegd gezag beslissen of en in welke mate vanwege de lokale milieumomstandigheden strengere emissie-eisen in de milieuvergunning moeten worden opgenomen dan de eisen die volgen uit de toepassing van ‘beste beschikbare technieken’ (BBT).

Daarbij moet worden opgemerkt dat een beleidslijn zoals deze noodgedwongen een generieke benadering van de problematiek hanteert. Ook al komen in deze beleidslijn een aantal bijzondere gevallen aan de orde, het is onmogelijk om met alle in de praktijk voorkomende situaties rekening te houden. Het bevoegd gezag dient daarom ook steeds op basis van de concrete omstandigheden in de vergunning te motiveren waarom in de betreffende situatie met BBT kan worden volstaan dan wel waarom strengere emissie-eisen noodzakelijk zijn. Daarbij kan uiteraard nuttig gebruik worden gemaakt van de argumentatie die in deze beleidslijn wordt gehanteerd.

De beleidslijn heeft alleen betrekking op veehouderijen die onder de werkingssfeer vallen van de IPPC-richtlijn² (IPPC-veehouderij) en is alleen van toepassing als dergelijke veehouderijen uitbreiden in aantal dieren. Zolang een IPPC-veehouderij niet uitbreidt, kan worden volstaan met het toepassen van BBT. Ook heeft de omgevingstoetsing in deze beleidslijn alleen betrekking op het aspect ammoniak. Bij de vergunningverlening zal ook beoordeeld moeten worden of er in dit verband nog andere milieuaspecten relevant zijn. Hierop wordt nader ingegaan in paragraaf 6.

2. Totstandkoming beleidslijn

Deze beleidslijn is een verdere uitwerking van de ontwerp-beleidslijn IPPC zoals die bij brief van 26 oktober 2006 aan de Tweede Kamer is toegezonden.³ In december 2006 is het ontwerp besproken met vertegenwoordigers van de sector intensieve veehouderij (LTO Nederland, NVV en NVP). Vervolgens is de ontwerp-beleidslijn op 31 januari 2007 aan de orde geweest tijdens een Algemeen Overleg met de vaste commissies voor VROM en LNV in de Tweede Kamer.⁴ Voorts heeft LTO Nederland, in het kader van de inspraak op de wijziging van het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij, eind april 2007 nog een aantal wensen geuit ten aanzien van de inhoud van de beleidslijn.

Het belangrijkste punt van kritiek van zowel de Kamer als de sector richtte zich op het onderscheid dat in de ontwerp-beleidslijn tussen reconstructiegebieden en niet-reconstructiegebieden wordt gemaakt, vooral met betrekking tot de strengere emissie-eisen in verwevingsgebieden. Ook werd gevraagd naar onderbouwing van de voorgestelde grenzen van 5.000 kg en 10.000 kg ammoniak waarboven strengere

¹ Artikel 3, derde lid, derde volzin van de gewijzigde Wet ammoniak en veehouderij (Stb. 2007, 103).

² Richtlijn nr. 96/61/EG van de Raad van de Europese Unie van 24 september 1996 inzake geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging, PbEG L 257.

³ Kamerstukken II 2006/07, 22 343, nr. 142

⁴ Zie het verslag van het Algemeen Overleg, Kamerstukken II 2006/07, 30 654, nr. 41.

emissie-eisen mogelijk zijn. Verder werd vanuit de sector specifiek aandacht gevraagd voor het feit dat met name in de pluimveehouderij bij sommige diercategorieën nog onvoldoende of in het geheel geen geschikte emissiearme technieken beschikbaar zijn om aan de strengere emissie-eisen te voldoen. Voornoemde punten komen ook terug in de brief van LTO Nederland. Daarnaast stelt deze organisatie nog enkele andere zaken aan de orde, waaronder de eis van redelijkheid en billijkheid ten aanzien van strengere emissienormen en het voorstel bij de te beschermen natuurgebieden aan te sluiten bij de Wet ammoniak en veehouderij en de Natuurbeschermingswet 1998 en gebieden die alleen planologisch worden beschermd buiten beschouwing te laten.

Bij het verder uitwerken van de beleidslijn is met voornoemde opmerkingen rekening gehouden. Zo wordt er in de beleidslijn in beginsel geen onderscheid meer gemaakt tussen reconstructiegebieden en andere gebieden en wordt meer rekening gehouden met de beschikbaarheid van technisch haalbare technieken. Ook wordt in deze beleidslijn nauwer aangesloten bij het vigerende natuur- en ammoniakbeleid. De uitgewerkte beleidslijn is medio mei voor commentaar toegezonden aan deskundigen van VNG, IPO en de eerder genoemde organisaties in de veehouderij. Dit commentaar is in de voorliggende beleidslijn verwerkt.

3. Wettelijk kader omgevingstoetsing ammoniak

De verplichting een omgevingstoetsing uit te voeren vloeit rechtstreeks voort uit de IPPC-richtlijn. Daarin is geregeld dat voor de belangrijkste verontreinigende stoffen emissiegrenswaarden in de vergunning moeten worden opgenomen. Deze emissiegrenswaarden moeten worden gebaseerd op de ‘beste beschikbare technieken’ (BBT), *waarbij ook rekening dient te worden gehouden met de technische kenmerken en de geografische ligging van de inrichting alsmede met de plaatselijke milieuomstandigheden* (art. 9, derde en vierde lid, IPPC). Deze bepalingen zijn geïmplementeerd in art. 8.12 respectievelijk art. 8.11 en 8.8 van de Wet milieubeheer. Uit deze bepalingen volgt dat de technische kenmerken en de geografische ligging van de inrichting evenals de lokale milieusituatie aanleiding kunnen zijn om strengere emissiegrenswaarden vast te stellen dan die welke zijn gebaseerd op BBT.

In de gewijzigde Wet ammoniak en veehouderij (Wav) die op 1 mei 2007 in werking is getreden, heeft de omgevingstoetsing ten aanzien van de ammoniakemissie uit huisvestingssystemen op de volgende wijze vorm gekregen.

- In de zeer kwetsbare gebieden en een zone van 250 meter daaromheen gelden vergaande beperkingen, niet alleen voor de veehouderijen die onder de werkingssfeer van de IPPC-richtlijn vallen, maar voor alle intensieve veehouderijen. De oprichting van een dergelijk bedrijf is niet toegestaan en uitbreiding ervan is alleen mogelijk binnen het zogenaamde ‘gecorrigeerde’ ammoniakplafond, de ammoniakemissie die de veehouderij zou uitstoten als alle huisvestingssystemen precies zouden voldoen aan de maximale emissiewaarden van het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij (Besluit huisvesting).⁵ Om uit te breiden binnen dat plafond moeten dus emissiearme technieken moeten

⁵ De maximale emissiewaarden zijn opgenomen in bijlage 1 van het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij (Stb. 2005, 675).

worden toegepast die meer emissiereductie realiseren dan de toepassing van BBT (art. 4, 6 en 7, eerste lid, Wav).

- Daarnaast zijn in het gewijzigde derde lid van artikel 3 van de Wav onder meer de artikelen 8.11 en 8.10, tweede lid, van de Wet milieubeheer van toepassing verklaard. Dit impliceert dat in de veehouderij tenminste BBT moet worden toegepast en dat de vergunning moet worden geweigerd als daar niet aan wordt voldaan.
- Ten aanzien van veehouderijen die onder de werkingssfeer van de IPPC-richtlijn vallen, is in het gewijzigde derde lid van artikel 3 van de Wav bovendien nog bepaald dat strengere emissie-eisen moeten worden gesteld dan die welke gebaseerd zijn op BBT indien dat vanwege de technische kenmerken en geografische ligging van de inrichting of vanwege de plaatselijke milieumomstandigheden noodzakelijk is. Als niet aan die strengere eisen wordt voldaan, moet de vergunning worden geweigerd.

De laatstgenoemde bepaling is in de plaats gekomen van de eerder in artikel 4, tweede lid, en artikel 6, tweede lid van de Wav opgenomen bepalingen. Daarin was ten aanzien van veehouderijen die onder de werkingssfeer van de IPPC-richtlijn vallen bepaald dat buiten de zones van 250 meter rond de kwetsbare gebieden de vergunning moest worden geweigerd als oprichting of uitbreiding daarvan een ‘belangrijke (toename van) verontreiniging’ zou veroorzaken. Het begrip ‘belangrijke verontreiniging’ was ontleend aan de algemene beginselen in artikel 3 van de IPPC-richtlijn. Het feit dat dit begrip in de Wav als harde norm werd gehanteerd in samenhang met de wijze waarop in de memorie van toelichting was uiteengezet hoe deze omgevingstoetsing zou moeten plaatsvinden, heeft geleid tot strenge jurisprudentie waarbij in de nabijheid van overbelaste kwetsbare gebieden feitelijk geen enkele toename van de ammoniakemissie werd geaccepteerd. Met het gewijzigde artikel 3 van de Wav wordt beter aangesloten bij de systematiek van de IPPC-richtlijn en de wijze waarop deze in de Wet milieubeheer is geïmplementeerd. Daarmee wordt tevens beoogd een andere wijze van omgevingstoetsing, zoals in deze beleidslijn wordt geadviseerd, mogelijk te maken.⁶

Het Besluit huisvesting zal worden aangepast aan de gewijzigde systematiek in de Wav. Indien de technische kenmerken en de geografische ligging van de inrichting of de plaatselijke milieumomstandigheden daartoe aanleiding geven, dient het bevoegd een strengere emissiewaarde voor een huisvestingssysteem dat deel uitmaakt van een IPPC-inrichting vast te stellen dan de maximale emissiewaarde die opgenomen is in het Besluit huisvesting.⁷

4. Uitwerking beleidslijn

4.1 De omgevingstoetsing in de IPPC-richtlijn nader bezien

Zoals hiervoor in paragraaf 3 is aangegeven, mogen emissiegrenswaarden niet alleen worden gebaseerd op BBT, maar moet ook rekening worden gehouden met de omgeving: de technische kenmerken en geografische ligging van de installatie en de plaatselijke milieumomstandigheden (art. 9, vierde lid, IPPC). De IPPC-richtlijn zelf

⁶ Zie hierover ook de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet ammoniak en veehouderij, Kamerstukken II 2005/06, 30 654, nr. 3, blz. 14-17.

⁷ Zie het ontwerpwijzigingsbesluit, Staatscourant van 27 maart 2007 (Stcrt. 2007, 61), nieuw artikel 2a.

schrijft niet voor op welke wijze rekening moet worden gehouden met de technische kenmerken en de geografische ligging van de inrichting evenmin als met de plaatselijke milieumomstandigheden, maar stelt onder meer wel als voorwaarde dat een hoog niveau van bescherming van het milieu in zijn geheel moet worden gewaarborgd. Een uitzondering daarop vormt de situatie waarbij Europese milieukwaliteitseisen in het geding zijn. Om te voorkomen dat deze kwaliteitseisen worden overschreden, moeten zonodig strengere eisen dan BBT worden gesteld en als niet aan de kwaliteitseisen kan worden voldaan dient de vergunning te worden geweigerd (art. 10 juncto art. 8 IPPC).

Indien er geen Europese milieukwaliteitseisen, zoals ten aanzien van ammoniak, beschikt de overheid dus over een zekere mate van beleidsvrijheid. Dit wordt bevestigd door overweging 18 van de richtlijn, waarin wordt gesteld, dat het de taak van de lidstaten is om te bepalen hoe in voorkomend geval rekening kan worden gehouden met de technische kenmerken en de geografische ligging van de betrokken installatie, alsmede met de plaatselijke milieumomstandigheden. Daaruit kan worden afgeleid dat het toegestaan is om bij de omgevingstoetsing rekening te houden met het verschil dat in beleid en wetgeving ten aanzien van de verschillende natuurgebieden wordt gemaakt. Het vereiste van een 'hoog niveau van bescherming' wordt in dit verband als een subjectief criterium beschouwd. De beslissing over de vraag of en in welke mate strengere emissie-eisen moeten worden gesteld dan bij toepassing van BBT zouden gelden, wordt dan gerelateerd aan de beschermingswaardigheid van de betreffende natuur zoals deze voortvloeit uit het natuurbeleid en de wetgeving op dat terrein.

4.2 Uitgangspunten beleidslijn

- Uitgaande van deze beleidsvrijheid is bij de vormgeving van deze beleidslijn zoveel mogelijk aangesloten bij het vigerende natuurbeleid en ammoniakbeleid. Dat impliceert in de eerste plaats dat, tegen de achtergrond van de hoge achtergrondbelasting, gekozen wordt voor aanvullende generieke emissiegerichte maatregelen in plaats van gebiedsspecifiek maatwerk en dat wat betreft de te beschermen natuurgebieden en het niveau van bescherming zoveel mogelijk wordt aangesloten bij de keuzes die in het ammoniakbeleid en in het natuurbeleid zijn gemaakt.
- In het verlengde daarvan wordt in het kader van deze beleidslijn de huidige situatie, voorzover die het resultaat is van vroeger beleid en wetgeving gerespecteerd. Dat betreft onder meer de milieuvergunningen die tot stand zijn gekomen met toepassing van de voormalige Interimwet ammoniak en veehouderij (via legalisatie of saldering op grond van ammoniakreductieplannen) of met toepassing van de voormalige ecologierichtlijnen voor ammoniak. In het kader van deze beleidslijn vindt dus geen intrekking van milieuvergunningen plaats om bestaande overbelaste situaties (piekbelastingen) aan te pakken.
- Ook worden bij de vaststelling van strengere emissie-eisen vergunde rechten in beginsel niet aangetast. Als de ammoniakemissie als gevolg van de toepassing van BBT daalt, mag de veehouder via uitbreiding van het aantal dieren de emissieruimte weer tot het oude emissieniveau opvullen. In dat geval kunnen er echter, afhankelijk van de concrete milieusituatie, aan die uitbreiding (opvulling) wel strengere eisen worden gesteld dan BBT.
- Bij de vaststelling van de strengere emissie-eisen wordt in beginsel geen onderscheid gemaakt tussen concentratiegebieden en niet-concentratiegebieden.

Wel kan de veelal slechtere lokale milieusituatie in de concentratiegebieden (hoge achtergrondbelasting) aanleiding zijn om de beleidslijn in concrete gevallen stringenter toe te passen dan buiten concentratiegebieden.

In paragrafen 4.3 en 4.4 worden deze uitgangspunten nader uitgewerkt.

Een dergelijke aanpak is in het licht van de IPPC-richtlijn verdedigbaar. Daartoe kunnen de volgende argumenten worden aangevoerd.

- De Europese regelgeving en ook onze nationale wetgeving bevatten geen milieukwaliteitseisen voor ammoniak waaraan getoetst moet worden.
- De maximale emissiewaarden in het Besluit huisvesting garanderen over het algemeen reeds een hoog niveau van bescherming, omdat bij de vaststelling daarvan ook rekening is gehouden met de hoge achtergrondbelasting in Nederland. Deze emissiegrenswaarden zijn dan ook gebaseerd op de meest vergaande technieken uit het BBT-referentiedocument voor de intensieve veehouderij en gaan in sommige gevallen zelfs nog verder.
- Het bestaande stelsel van dierrechten in de Meststoffenwet zorgt ervoor dat een eventuele toename als gevolg van uitbreidingen van varkens- en pluimveehouderijen wordt gecompenseerd door een afname van de ammoniakemissie elders.
- Bij grote intensieve veehouderijen zoals IPPC-bedrijven speelt niet alleen de ligging maar ook de omvang (hoeveelheid emissie) ervan een belangrijke rol als het gaat om de effecten op hun omgeving. In de meeste gevallen zullen deze bedrijven in betekenende mate bijdragen aan de depositie op kwetsbare natuurgebieden in hun omgeving, ofwel door de ligging in de directe nabijheid van zo'n gebied ofwel via de bijdrage aan de reeds te hoge achtergronddepositie.
- Voor de zeer kwetsbare gebieden gelden binnen een zone van 250 meter rond deze gebieden reeds vergaande beperkingen voor intensieve veehouderijen. De beleidslijn heeft daar 'slechts' een aanvullende functie.
- Ten aanzien van de Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten is bovendien de Natuurbeschermingswet 1998 van toepassing met een eigen vergunningstelsel. Op basis daarvan dient een vergunning op grond van die wet bij significante effecten te worden geweigerd en kan een bestaande activiteit (bestaand gebruik) zo nodig worden beëindigd.
- Bij Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten (voorzover gelegen in de EHS) en de (overige) EHS-gebieden worden de wezenlijke kenmerken en waarden van deze gebieden voorts beschermd in het kader van het nationaal ruimtelijk beleid (PKB Nota Ruimte) door toepassing van een specifiek afwegingskader, het zogenoemde 'nee, tenzij'-regime. Binnen en nabij deze gebieden zijn nieuwe plannen, projecten of handelingen in principe niet toegestaan indien deze de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied significant aantasten.

4.3 Beleidslijn op hoofdlijnen

Voornoemde uitgangspunten zijn als volgt in de beleidslijn uitgewerkt.

Ten aanzien van uitbreiding van een IPPC-veehouderij geldt de volgende beleidslijn:

- *Bij uitbreiding kan worden volstaan met toepassing van BBT zolang de emissie niet meer bedraagt dan 5.000 kg ammoniak per jaar.*
- *Bedraagt de jaarlijkse ammoniakemissie na uitbreiding bij toepassing van BBT meer dan 5.000 kg, dan dient boven het **meerdere** een extra reductie ten opzichte van BBT te worden gerealiseerd. De hoogte daarvan hangt af van de uitgangssituatie (de mate waarin BBT de ammoniakemissie reduceert) en de beschikbaarheid van verdergaande technieken in de betreffende diercategorie.*
- *Bedraagt de jaarlijkse ammoniakemissie na uitbreiding met toepassing van BBT (tot 5.000 kg) en verdergaande technieken dan BBT (vanaf 5.000 kg) daarna nog meer dan 10.000 kg, dan dient boven het **meerdere** een reductie van circa 85% te worden gerealiseerd.*

De hoogte van de strengere emissie-eisen is gekoppeld aan de omvang van de bedrijven, uitgedrukt in een hoeveelheid ammoniakemissie per jaar. Daarbij worden twee grenzen gehanteerd, 5.000 kg en 10.000 kg ammoniak per jaar. Bij de keuze voor deze grenzen hebben zowel de omvang van de milieugevolgen, als de beschikbare emissiearme technieken en de wens om de verschillende IPPC-bedrijven zoveel mogelijk gelijk te behandelen (level playing field) een rol gespeeld. In verband daarmee dienen bij de berekening van de ammoniakemissie alle te vergunnen dieren te worden meegeteld (dus ook een niet intensieve melkveetak).

- De grens van 5.000 kg komt overeen met het houden van 40.000 legkippen (grond- of volièrehuisvesting) met een emissie van 125 gr per dier (BBT-niveau).
- De grens van 10.000 kg ammoniak komt overeen met de grens waarboven bedrijven vanwege de omvang van de emissie op grond van de Europese PRTR Verordening⁸ moeten rapporteren en worden opgenomen in een Europees, openbaar toegankelijk milieuregister.

Voornoemde grenzen moeten echter niet als absolute grenzen worden gezien. Zoals hierna zal worden aangegeven, kan de lokale milieusituatie aanleiding zijn om van die grenzen af te wijken.

Anders dan in de ontwerp-beleidslijn wordt in het segment tussen 5.000 en 10.000 kg geen vast reductiepercentage van 70% meer gehanteerd. Daarvoor bleken de verschillen tussen de diverse diercategorieën in uitgangspositie (het reductiepercentage van BBT en de beschikbare technieken) te groot.

- De strengere emissie-eisen in het segment tussen 5.000 en 10.000 kg worden nu bepaald door het niveau van BBT van de betreffende diercategorie (deze varieert tussen de 25% en 69%) en de beschikbaarheid van verdergaande technieken die geschikt zijn voor toepassing in de praktijk. Daarbij is als uitgangspunt gehanteerd dat de extra emissiereductie moet kunnen worden gerealiseerd zonder de toepassing van (gecombineerde) luchtwassers. Voor elke diercategorie is op deze wijze een emissiewaarde vastgesteld die overeenkomt met de emissiefactor van een technisch toepasbaar huisvestingssysteem.

⁸ PRTR staat voor Pollutant Release and Transfer Register

- Voor het segment boven de 10.000 kg is in beginsel een reductiepercentage van 85% aangehouden (in plaats van 90% in het voorstel). Uitgangspunt is dat aan de strengere emissie-eis moet kunnen worden voldaan met een gecombineerde luchtwasser. Dergelijke wassers leveren niet alleen een aanzienlijke reductie op van ammoniak, maar ook van geur en (fijn) stof. Vanwege dit integrale karakter is de emissiegrenswaarde boven de 10.000 kg afgestemd op deze luchtwassers en niet meer op de 90-95% chemische luchtwassers.
- Ook bij die diercategorieën waarvoor de techniek van de gecombineerde luchtwassers (nog) niet beschikbaar of technisch haalbaar is, wordt vanwege de grote omvang van emissie van dergelijke bedrijven toch deze strenge eis gesteld. Alleen als er een techniek beschikbaar is die een vergelijkbare emissiereductie bewerkstelligt, is daarbij aangesloten (dit doet zich voor bij de diercategorie legkippen waar de emissiewaarde is vastgesteld op 55 gram, wat overeenkomt met een reductiepercentage van 83%).

Het rekening houden met de beschikbaarheid van technieken heeft wel tot consequentie dat bij het beschikbaar komen van nieuwe technisch haalbare technieken, steeds zal moeten worden nagegaan of er reden is de emissie-eisen aan te scherpen.

In de hierna volgende tabel is voor de verschillende diercategorieën waarvoor in het Besluit huisvesting een maximale emissiewaarde is vastgesteld (BBT/AMvB), aangegeven welke emissiegrenswaarden in het segment tussen 5.000 en 10.000 kg (>BBT = strenger dan BBT) en in het segment boven 10.000 kg (>>BBT = veel strenger dan BBT) worden geadviseerd. Tussen haakjes is daarbij aangegeven hoeveel reductie daarbij wordt gerealiseerd. Alle reductiepercentages zijn daarbij bepaald ten opzichte van traditionele huisvestingssystemen die aan de toekomstige dierenwelzijnseisen voldoen (varkens).

Tabel 1: Overzicht emissiegrenswaarden voor diercategorieën waarvoor een maximale emissiewaarde is vastgesteld (in kg NH₃/dierplaats/jaar)

Rav	Diercategorie	Tradit.	BBT/AMvB	>BBT	>>BBT
	<i>Varkens</i>				
D 1.1	Biggenopfok	0,75	0,23 (69%)	0,21 (72%)	0,11 (85%)
D 1.2	Kraamzeugen	8,3	2,9 (65%)	2,5 (70%)	1,25 (85%)
D 1.3	Guste/dragende zeugen	4,2	2,6 (38%)	2,3 (45%)	0,63 (85%)
D 3	Vleesvarkens e.a.	3,5	1,4 (60%)	1,1 (69%)	0,53 (85%)
	<i>Kippen</i>				
E 2	Legkippen (grond/vol.)	0,315	0,125 (60%)	0,110 (65%)	0,055 (83%)
E 4	Vleeskuikenouderdieren	0,580	0,435 (25%)	0,250 (57%)	0,087 (85%)
E 5	Vleeskuikens	0,080	0,045 (44%)	0,037 (54%)	0,012 (85%)

4.4 Nuanceringen beleidslijn

- Een van de uitgangspunten van deze beleidslijn is dat in beginsel geen onderscheid gemaakt wordt tussen concentratiegebieden en niet-concentratiegebieden. Wel kan de veelal slechtere lokale milieusituatie in de concentratiegebieden (hoge achtergrondbelasting) of in gebieden met een vergelijkbare problematiek aanleiding zijn om de beleidslijn in concrete gevallen stringenter toe te passen. Dit is geheel in lijn met de bedoeling van deze

beleidslijn, het bevoegd gezag moet bij het toepassen van de beleidslijn steeds de concrete situatie in zijn afweging te betrekken. Ook is het mogelijk een 'eigen' gebiedsgericht beleid te voeren door de beleidslijn eventueel nader uit te werken. De grootte van de bedrijven (milieubelasting) en de lokale milieuomstandigheden blijven daarbij conform de beleidslijn bepalend. In beginsel is dat uiteraard mogelijk (de gemeente of provincie is daartoe zonder meer bevoegd). Het vereist echter wel een goede motivering en een consistent bestuurshandelen. Als het eigen beleid erg afwijkt van de onderhavige beleidslijn, verdient het aanbeveling de eigen beleidslijn in beleidsregels vast te leggen. Dit impliceert echter wel hoge extra bestuurslasten.

- De ondergrens van 5.000 kg in deze beleidslijn is afgeleid van een veehouderij met 40.000 scharrelkippen (de drempelwaarde van de IPPC-richtlijn) waarbij BBT wordt toegepast (125 gram). Bij andere diercategorieën kan de emissie bij het voldoen aan de drempelwaarde en de toepassing van BBT lager zijn (bij een bedrijf met 2.000 vleesvarkens is de emissie met toepassing van BBT bijvoorbeeld 2.800 kg). Als zo'n bedrijf dicht bij een kwetsbaar gebied ligt en wil uitbreiden, is het lastig te motiveren waarom pas vanaf een omvang van 5.000 kg strengere emissie-eisen moeten worden gesteld. Daarom wordt geadviseerd om bij veehouderijen die in de vergunde situatie bij toepassing van BBT een emissie-omvang van minder dan 5.000 kg hebben en die op relatief korte afstand van een kwetsbaar natuurgebied zijn gelegen, bij uitbreiding te bezien of er in de concrete situatie redenen zijn om de strengere emissiegrenswaarde al vanaf het vergunde niveau te hanteren.
- Bij veehouderijen die in de vergunde situatie *bij toepassing van BBT* al meer dan 5.000 kg emitteren, geldt daarentegen de strengere emissiegrenswaarde pas vanaf die hogere emissie-omvang, ook als de veehouderij op korte afstand van een kwetsbaar natuurgebied is gelegen. Dat vloeit logischerwijze voort uit het uitgangspunt dat vergunde rechten niet worden aangetast. Wel is er in die gevallen aanleiding om indien de veehouder de eventueel vrijgekomen ruimte na toepassing van BBT wil opvullen door het aantal dieren uit te breiden, ten aanzien van die vrijgekomen ruimte strengere emissie-eisen te stellen (zie hiervoor bij paragraaf 4.2).
- Beneden de drempelwaarden van de IPPC-richtlijn worden in ieder geval geen strengere emissie-eisen gesteld. Anders zou een rechtsongelijke situatie ontstaan ten opzichte van bedrijven die (net) niet onder de werkingssfeer van de IPPC-richtlijn vallen. Bij de diercategorie ouderdieren van vleeskuikens, leidt dat echter uit het oogpunt van milieu tot onaanvaardbare uitkomsten. Bij de drempelwaarde van 40.000 dieren en toepassing van BBT, geeft dat een emissie van 17.400 kg. In die situatie is uitbreiding alleen aanvaardbaar als de emissie niet verder toeneemt. Dat betekent dat in dit geval ook in de bestaande huisvestingssystemen verdergaande technieken dan BBT moeten worden toegepast om uitbreidingsruimte te creëren. In de praktijk komen bedrijven met een omvang van meer dan 40.000 vleeskuikenouderdieren echter nauwelijks voor.
- Indien in de directe omgeving van de veehouderij geen kwetsbare natuurgebieden aanwezig zijn en de achtergronddepositie ter plaatse ook niet (te) hoog is, hoeven er geen strengere emissie-eisen te worden gesteld. Gezien de (zeer) hoge achtergronddeposities binnen de concentratiegebieden, zal die situatie zich in die gebieden niet snel voordoen.

Met betrekking tot dit laatste punt doen zich twee vragen voor. Met welke kwetsbare natuurgebieden moet bij het vaststellen van de strengere emissie-eisen rekening worden gehouden en tot op welke afstand strekt de invloedssfeer van deze natuurgebieden zich uit.

- Wat de eerste vraag betreft geldt het uitgangspunt dat zoveel mogelijk wordt aangesloten bij het vigerende natuur- en ammoniakbeleid. Op basis daarvan wordt voorgesteld in ieder geval rekening te houden met de voor ammoniak gevoelige (delen van) de Natuurbeschermingswetgebieden (de Natura 2000-gebieden en de beschermde natuurmonumenten) en de zeer kwetsbare gebieden die als zodanig op grond van de Wav door de provincies zijn aangewezen.
 - o Ten opzichte van het huidige ammoniakbeleid houdt dit enige verruiming in omdat ook rekening wordt gehouden met de voor ammoniak gevoelige (delen van) Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten buiten de EHS en met de voor ammoniak gevoelige (delen) van Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten die gelegen zijn binnen de EHS maar niet zijn of worden aangewezen als zeer kwetsbaar gebied. De eerste situatie komt bij de relevante Natura 2000-gebieden nauwelijks voor. In de tweede situatie betreft het met name nieuwe natuur (aangelegd na 1 mei 1988), maar daarbij moet in aanmerking worden genomen dat deze gebieden weliswaar niet onder het zoneringsregime van de Wav vallen, maar wel onder het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet 1998 (en er op basis daarvan toch al beperkingen ten aanzien de uitbreidingsmogelijkheden van veehouderijen gelden)
 - o De reden voor deze keuze is ten aanzien van Natura 2000-gebieden gelegen in het grote (internationale) belang van deze natuurgebieden (ze vormen onderdeel van de Europese EHS) en ten aanzien van de beschermde natuurmonumenten en de EHS-gebieden de belangrijke status die daaraan in het nationale natuur- en ruimtelijk beleid aan wordt toegekend (Nota Ruimte).
 - o Beide soorten gebieden (zeer kwetsbare gebieden en de voor ammoniak gevoelige Natuurbeschermingswetgebieden) overlappen elkaar grotendeels (naar verwachting voor 80-90%), omdat de voor ammoniak gevoelige delen van Natuurbeschermingswetgebieden binnen de EHS verplicht moeten worden aangewezen als zeer kwetsbaar gebied.
 - o Zolang de zeer kwetsbare gebieden nog niet als zodanig zijn aangewezen door de provincies zal in dit kader rekening moeten worden gehouden met alle kwetsbare gebieden.
- Wat de tweede vraag, over de invloedssfeer van deze natuurgebieden, moet worden opgemerkt dat uitbreiding van een veehouderij in een concentratiegebied bijna altijd gepaard zal gaan met extra belasting van een nabijgelegen natuurgebied of een bijdrage aan de veel te hoge achtergronddepositie in het concentratiegebied. In beginsel zal uitbreiding van een IPPC-veehouderij het stellen van strengere emissie-eisen met zich meebrengen. Buiten de concentratiegebieden kan dat anders zijn. Maar naar schatting slechts 10% van de IPPC-veehouderijen is buiten de concentratiegebieden gelegen. In welke gevallen geen strengere emissie-eisen moeten worden gesteld, zal het bevoegd gezag zelf aan de hand van de concrete situatie dienen te beoordelen. Daarbij kunnen zowel de grootte van het bedrijf en de uitbreiding, als de ligging ten opzichte van het natuurgebied en de kwetsbaarheid daarvan, de achtergronddepositie en de aanwezigheid van andere veehouderijen van belang zijn. Bij

Natuurbeschermingswetgebieden kan daarbij desgewenst gebruik worden gemaakt van de beoordeling die in dat kader plaatsvindt.

4.5 Bijzondere situaties

Ten aanzien van diercategorieën waarvoor in het Besluit huisvesting geen maximale emissiewaarden zijn vastgesteld en in het BBT-referentiedocument geen BBT zijn opgenomen, doet zich een bijzondere situatie voor. Emissiearme technieken zijn in dat geval nog geen BBT, zodat ervan moet worden uitgegaan dat traditionele huisvestingssystemen (voorlopig nog) als BBT moeten worden aangemerkt. Bij de vaststelling van de strengere emissie-eisen is zoveel mogelijk dezelfde systematiek gevolgd als bij de diercategorieën waarvoor wel een maximale emissiewaarde is vastgesteld.

- Als er technisch haalbare technieken voorhanden zijn met een hoge emissiereductie, is de emissiegrenswaarde in het segment tussen 5.000 en 10.000 kg (>BBT) daarop afgestemd. Indien dergelijke technieken (nog) niet beschikbaar zijn, is dat in de tabel aangegeven als “niet besch.”. Voor de diercategorie dekberen geldt dat deze altijd samen met zeugen wordt gehouden, maar dat niet bij elke emissiearme techniek ook een emissiefactor voor dekberen is bepaald. In dat geval geldt voor deze relatief onbelangrijke diercategorie (wat omvang en emissie betreft) de emissiefactor voor traditionele huisvestingssystemen als emissiegrenswaarde (5,5 kg/dierplaats/jaar).
- Voor het segment boven de 10.000 kg (>>BBT) is eveneens weer, vanwege de omvang van de emissie, uitgegaan van de emissiereductie (85%) van gecombineerde luchtwassers, ook al is deze techniek voor de meeste van deze diercategorieën (nog) niet beschikbaar. Wanneer een techniek beschikbaar is die een vergelijkbare emissiereductie bewerkstelligt, is daar bij het vaststellen van de emissiewaarde bij aangesloten. Dit is alleen het geval bij de diercategorie opfokhennen, waarbij de emissiewaarde is vastgesteld op 30 gram, wat overeenkomt met een reductiepercentage van 82%.

Tabel 2: Overzicht emissiegrenswaarden voor diercategorieën waarvoor geen maximale emissiewaarde is vastgesteld (in kg NH₃/dierplaats/jaar)

Rav	Diercategorie	Trad.=BBT	>BBT	>>BBT
	<i>Varkens</i>			
D 2	Dekberen	5,5	variabel	0,83 (85%)
	<i>Kippen</i>			
E 1	Opfokhennen (grond/volière)	0,170	0,051 (70%)	0,030 (82%)
E 3	Ouderd. vleeskuikens in opfok	0,250	niet besch.	niet besch.
	<i>Kalkoenen</i>			
F 1	Ouderd. vleeskalk. opfok <6wkn	0,15	niet besch.	niet besch.
F 2	Ouderd. vleeskalk. opfok >6wkn	0,47	niet besch.	niet besch.
F 3	Ouderd. vleeskalkoenen >30wkn	0,59	niet besch.	niet besch.
F 4	Vleeskalkoenen	0,68	0,36 (47%)	0,10 (85%)
	<i>Eenden</i>			
G 1	Ouderd. vleeseenden <24 mnd	0,32	niet besch.	niet besch.
G 2.1	Vleeseenden binnen mesten	0,21	niet besch.	niet.besch.
G 2.2	Vleeseenden buiten mesten	0.019	niet besch.	niet.besch.

De strengere emissie-eisen gelden ook hier in beginsel pas vanaf de drempelwaarde van de IPPC-richtlijn (40.000 dieren), omdat anders een rechtsongelijke situatie zou ontstaan ten opzichte van bedrijven die (net) niet onder de werkingssfeer van de IPPC-richtlijn vallen. Bij deze diercategorieën waarbij traditionele huisvestingssystemen (nog) als BBT moeten worden aangemerkt, leidt dat in veel gevallen echter tot uit het oogpunt van milieu onaanvaardbare uitkomsten. Bij opfokhennen zou dan pas vanaf 6.800 kg strengere eisen kunnen worden gesteld (hetgeen in sommige situaties nog verdedigbaar is), maar bij vleeskalkoenen pas boven een emissie-omvang van 27.200 kg. In dergelijke situaties is uitbreiding alleen maar aanvaardbaar als de emissie niet verder toeneemt. Dat betekent dat in die gevallen ook in de bestaande (traditionele) huisvestingssystemen emissiearme technieken moeten worden toegepast om uitbreidingsruimte te creëren. In de praktijk betreft het echter slechts een gering aantal bedrijven.

Bij een aantal diercategorieën zijn momenteel in het geheel geen emissiearme technieken beschikbaar. Toch zijn er in deze categorieën wel bedrijven, zij het meestal een relatief beperkt aantal, die meer dan 40.000 dieren houden. De vraag doet zich dan voor of uitbreiding van een dergelijk bedrijf in het kader van deze beleidslijn wel mogelijk is. Er is een drietal mogelijkheden denkbaar.

- Als het bedrijf buiten de invloedssfeer van een kwetsbaar natuurgebied is gelegen en de achtergronddepositie niet al te hoog is, is uitbreiding mogelijk.
- Een maatwerk aanpak waarbij op gebiedsniveau onderzocht wordt of er, in samenhang met de plannen van andere bedrijven, de specifieke kenmerken van de natuur de mogelijkheden tot compensatie e.d., ruimte voor uitbreiding is. Dit vereist veel onderzoek en een gedegen motivering.
- Als zo'n bedrijf binnen de invloedssfeer ligt van een Natuurbeschermingswetgebieden kan desgewenst gebruik worden gemaakt van de beoordeling die in dat kader plaatsvindt (toetsingkader ammoniak en Natura 2000). Maar ook als dat niet het geval is zou overwogen kunnen worden om in plaats van bovengenoemde maatwerk aanpak, de systematiek van het toetsingskader ammoniak en Natura 2000 toe te passen.
- Als voornoemde mogelijkheden geen soelaas bieden, is om te kunnen uitbreiden de ontwikkeling van emissiearme technieken noodzakelijk. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van de zogenaamde proefstalregeling uit de Regeling ammoniak en veehouderij, die het mogelijk maakt kansrijke nieuwe technieken in de praktijksituatie uit te testen.

Voor de lange termijn verdient een structurele oplossing, het ontwikkelen van emissiearme technieken voor deze (deel)sectoren, verreweg de voorkeur.

De beleidslijn is specifiek bedoeld voor de omgevingstoetsing bij uitbreiding van bestaande IPPC-veehouderijen, maar is ook bruikbaar bij uitbreiding van bestaande veehouderijen die door die uitbreiding onder de werkingssfeer van de IPPC-richtlijn komen te vallen. Voor het toetsen van de oprichting (nieuwvestiging) van zeer grote IPPC-veehouderijen is de beleidslijn echter minder geschikt. Ook in deze gevallen zal veelal een maatwerk aanpak nodig zijn bij de vergunningverlening.

5. Samenloop beleidslijn met ‘interne saldering’

Om te voldoen aan de met toepassing van de beleidslijn gestelde strengere emissie-eisen (dan BBT) mag gebruik worden gemaakt van het instrument ‘interne saldering’. Wel zullen als gevolg van die strengere eisen de mogelijkheden om van ‘interne saldering’ gebruik te kunnen maken afnemen. De mate waarin dat het geval zal zijn, hangt sterk samen met de ‘strengheid’ van de eisen. Gezien de in de beleidslijn voorgestelde emissiegrenswaarden blijft ‘interne saldering’ tot een emissieomvang van 10.000 kg ammoniak per jaar, afhankelijk van de concrete bedrijfssituatie, een reële optie. Maar ook boven een emissieomvang van 10.000 kg kan ‘interne saldering’ van pas komen, bijvoorbeeld als voor de betreffende diercategorie geen gecombineerde luchtwassers beschikbaar zijn of wanneer de veehouder liever andere technieken dan luchtwassers wil toepassen.

Het toepassen van ‘interne saldering’ in combinatie met de beleidslijn, maakt interne saldering wel een stuk ingewikkelder. Het is daarom noodzakelijk in de vergunning duidelijk aan te geven welke strengere emissie-eisen (emissiegrenswaarden) gelden en ten aanzien van welke huisvestingssystemen deze worden gesteld.

Voor een uitgewerkt voorbeeld van de toepassing van ‘interne saldering’ in gevallen waarin met toepassing van de beleidslijn strengere emissie-eisen worden gesteld, wordt verwezen naar de toelichtende notitie over ‘interne saldering’ en de voorbeelden die zijn te vinden op de website van InfoMil (www.infomil.nl).

6. Samenhang beleidslijn met andere milieuaspecten

De beleidslijn is alleen van toepassing om de omgevingstoetsing voor het aspect ammoniak. De IPPC-richtlijn gaat echter uit van een integrale benadering van de milieuproblematiek. Hoewel ten aanzien van de emissie uit stallen in de Nederlandse situatie de ammoniakemissie vaak doorslaggevend zal zijn, kunnen afhankelijk van de lokale milieusituatie ook andere aspecten zoals geur, geluid en fijn stof in beginsel aanleiding zijn om strengere eisen dan BBT in de vergunning op te nemen.

Ten aanzien van geur ligt dat niet voor de hand, omdat op de geuremissie uit dierenverblijven de Wet geurhinder en veehouderij van toepassing is. Ten aanzien van de daarin gehanteerde normen is reeds rekening gehouden met de lokale omgevingssituatie zodat een afzonderlijke omgevingstoetsing niet meer nodig is. Dat geldt ook voor de eventuele afwijkende geurnormen die in een gemeentelijke verordening in het kader van de uitvoering van de Wet geurhinder en veehouderij worden gehanteerd.⁹

Voor fijn stof ligt dat anders. Hiervoor gelden Europese milieukwaliteitseisen die op grond van artikel 10 van de IPPC-richtlijn niet mogen worden overschreden. De Europese eisen zijn momenteel geïmplementeerd in het Besluit luchtkwaliteit 2005 en de daarop gebaseerde uitvoeringsregelingen. Het kan voorkomen dat bij uitbreiding van een veehouderij veel verdergaande technieken dan BBT moeten worden toegepast dan de beleidslijn vereist om te voldoen aan genoemd besluit. Het is zelfs denkbaar dat een uitbreidingsvergunning moet worden geweigerd, omdat met de beschikbare technieken niet aan de luchtkwaliteitseisen kan worden voldaan. In die gevallen is dus

⁹ Zie daarover de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel geurhinder en veehouderij, Kamerstukken II 2005/06, 30 453, nr. 3, hoofdstuk I, par. 6 (Verhouding tot Europese regelgeving), blz. 10-13.

niet de beleidslijn voor ammoniak maar de luchtkwaliteitseis bepalend voor de mogelijkheid van vergunningverlening.

7. Verhouding beleidslijn tot toetsingskader ammoniak en Natura 2000

De beleidslijn IPPC-omgevingstoetsing ammoniak en veehouderij is bedoeld als handreiking voor de vergunningverlening op grond van de Wet milieubeheer en de Wav. De beleidslijn geeft aan in welke gevallen buiten de Wav-zones van 250 meter, het bevoegd gezag zou moeten overwegen om ten aanzien van bedrijven die onder de werkingssfeer van de IPPC-richtlijn vallen en hun veestapel willen uitbreiden, strengere emissie-eisen dan BBT in de vergunning op te nemen. Dat zal ook het geval zijn als deze veehouderijen uitbreiden binnen de invloedssfeer van een Natura 2000-gebied.

Voor veehouderijen in de in de omgeving van Natura 2000-gebieden liggen, is naast een milieuvergunning meestal ook een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbwet 1998) vereist. Een vergunning op grond van die wet kan alleen worden verleend als er geen significante effecten ten aanzien van Natura 2000-gebieden optreden. Bij veehouderijen zal daarbij vaak het effect van de ammoniakemissie bepalend zijn. Om de veehouders duidelijkheid te geven over hun uitbreidingsmogelijkheden en de vergunningverleners houvast te bieden bij de vergunningverlening, heeft het ministerie van LNV in samenwerking met IPO, VNG en LTO Nederland het (interim) toetsingskader ammoniak en Natura 2000 opgesteld.¹⁰ Dit toetsingskader geldt niet alleen voor bedrijven die onder de IPPC-richtlijn vallen maar voor alle veehouderijen. Op basis van dit toetsingskader mag een veehouderij in de nabijheid van een Natura 2000-gebied uitbreiden, mits de depositie van het bedrijf op het gebied na uitbreiding niet groter is dan 5% van de meest kritische depositiewaarde van dat Natura 2000-gebied (de drempelwaarde). Als de drempelwaarde niet wordt overschreden, wordt aangenomen dat er geen significante effecten optreden. Daarnaast bevat het toetsingskader nog specifieke 'regelingen' voor bedrijven die boven de drempelwaarde uitkomen en voor grondgebonden graasdierbedrijven, maar daar wordt in dit kader verder niet op ingegaan.

Veehouderijen die onder de werkingssfeer van de IPPC-richtlijn vallen en nabij Natura 2000-gebieden zijn gelegen, krijgen dus zowel met de onderhavige beleidslijn als met het toetsingskader ammoniak en Natura 2000 te maken. Deze beoordelingskaders staan, evenals de wettelijke stelsels waarop ze gebaseerd zijn (de Wm/Wav respectievelijk de Nbwet 1998), naast elkaar en zijn beide onverkort van toepassing. In de beleidslijn wordt wel de mogelijkheid opengelaten om in bijzondere gevallen de systematiek van het toetsingskader ammoniak en Natura 2000 te gebruiken voor het uitvoeren van de omgevingstoetsing (zie paragraaf ?)*. In de nabijheid van Natura 2000-gebieden worden de uitbreidingsmogelijkheden van veehouderijen overigens hoofdzakelijk bepaald door het toetsingskader op basis van de Nbwet 1998. In het kader van de beleidslijn kan immers in de meeste gevallen nog worden uitgebreid, op voorwaarde dat emissiearme technieken worden toegepast die (veel) meer emissiereductie opleveren dan BBT.

¹⁰ Het toetsingskader is op 22 mei 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden, Kamerstukken II 2006/07,30 654, nr. 43.

8. Gevolgen beleidslijn voor de veehouderij

Deze beleidslijn betreft in beginsel alle veehouderijen die onder de werkingssfeer van IPPC-bedrijven vallen. Bij vestiging en uitbreiding van deze bedrijven dient steeds te worden beoordeeld of er in de concrete situatie aanleiding is verdergaande emissie-eisen te stellen dan toepassing van BBT. Wat de gevolgen van de beleidslijn voor deze veehouderijen betreft ligt een en ander heel wat genuanceerder. Voordat de inwerkingtreding van de gewijzigde Wav moest bij vestiging of uitbreiding van deze veehouderijen worden getoetst of er sprake was van een belangrijke (toename van) verontreiniging. Zoals in paragraaf 3 is aangegeven, leidde deze strenge norm en de uitleg ervan in de jurisprudentie ertoe dat vanwege de overbelasting in de concentratiegebieden uitbreiding feitelijk alleen mogelijk was binnen de vergunde emissieruimte. Bij toepassing van deze beleidslijn is uitbreiding in de meeste gevallen ook boven de vergunde emissieruimte mogelijk, mits verdergaande technieken dan BBT worden toegepast. De mate waarin dat tot extra investeringskosten leidt, is met name afhankelijk van de omvang van het bedrijf (uitgedrukt in hoeveelheid ammoniakemissie per jaar). Zolang een bedrijf niet uitbreidt, wordt deze niet geconfronteerd met emissie-eisen die strenger zijn dan BBT. De strengere eisen gelden dus in beginsel alleen voor nieuwe huisvestingssystemen (nieuwe stallen en de uitbreiding van bestaande stallen).

Op dit moment vallen circa 1.700 veehouderijen onder de werkingssfeer van de IPPC-richtlijn. Het grootste deel daarvan is gelegen in de concentratiegebieden (naar schatting 80%). Thans zijn er slechts circa 100 IPPC-bedrijven die meer dan 10.000 kg ammoniak emitteren en waarvoor boven die omvang het hoge reductiepercentage van 85% geldt. Op basis van een zeer globale schatting is de verwachting dat momenteel ten hoogste 600 veehouderijen een emissie tussen de 5.000 en 10.000 kg ammoniak veroorzaken. Een deel van de huisvestingssystemen van de in totaal 700 bedrijven die meer dan 5.000 of 10.000 kg ammoniak per jaar emitteren, voldoet momenteel nog niet aan de maximale emissiewaarden van het Besluit huisvesting, zodat het aantal bedrijven dat meer dan 5.000 respectievelijk 10.000 kg ammoniak emitteert waarschijnlijk op termijn nog zal afnemen. Daar staat tegenover dat er in de intensieve veehouderij ook een schaalvergroting plaatsvindt, maar het effect daarvan wordt mogelijk weer gecompenseerd door de ontwikkeling van verdergaande emissiearme technieken.

De kosten van de voorgestelde beleidslijn voor de sector lijken gezien de omvang van de milieuproblematiek niet onredelijk. Verreweg de meeste bedrijven emitteren ook na uitbreiding minder dan 10.000 kg ammoniak. Om te voldoen aan de beleidslijn kunnen deze bedrijven over het algemeen gebruik kunnen maken van emissiearme technieken, die niet veel duurder zijn dan de technieken waarop BBT is gebaseerd. Bovendien blijft het ook voor deze bedrijven mogelijk om via 'intern salderen' te besparen op de kosten van het aanpassen van bestaande huisvestingssystemen, hoewel de mogelijkheden om 'intern te salderen' ten gevolge van de strengere emissie-eisen wel geringer zullen worden.